

KISGRAFIKA

47. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer.

Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület”.

Postacím: 1538 Budapest, Pf. 519., internetcím: www.kisgrafika.hu

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Király Zoltán, dr. Soós Imre

Felelős kiadó: Palásthy Lajos titkár; e-mail: info@kisgrafika.hu

Tempinszky István rézkarca, Op. 123., C2

TARTALOM

Kass János köszöntése (Szász M. – Sárközi M.)

Kass János laudációja (Vén Zoltán)

Képzőművészek és alkotásaik Fery Antal kisgrafikáin (Soós Imre)

Elment a világhírű minikönyves (Zenei József)

In memoriam Meskó Anna (Zenei József)

Egy rejtélyes kisgrafikáról (Soós Imre)

Maori leány a Notre Dame előtt (Soós Imre)

HÍREK – LAPSZEMLE – KÖNYVESPOLC – PÁLYÁZATOK

2008/2

KÖSZÖNTŐ

Köztudott, hogy Kass János 80. születésnapját szép ünnepek övezték. Az egyik legjelesebb megemlékezés a budai vár Koller Galériájában zajlott, ahol a gratulálók igen szép számmal jelentek meg, köztük sok ismert művész, írók és költők, akik közül többen családotól érkeztek. Az ünnepség fényét emelte, hogy a megnyitó beszédet a nemzetközi hírnevű író, Molnár Ferenc unokája, Sárközi Mátyás tartotta, aki ebből az alkalomból Londonból látogatott Budapestre.

Engem az a szerencse ért, hogy az ő megnyitója szövegének a másolatával Bánkiné Fery Vera megajándékozott, amit most örömmel bocsátok közre a KISGRAFIKA olvasóinak. Teszem ezt abban a reményben, hogy ezeket a sorokat azok is szívesen olvassák, akik Sárközi Mátyás szavait már a várban is meghallgathatták.

Szászné Mara

SÁRKÖZI MÁTYÁS:
KASS JÁNOS KÖSZÖNTÉSE

Kedves egybegyűlteket, Kass János rokonai, kollégái, tisztelői, barátai és üzletfelei!

Egybegyűltünk köszönteni a művészt, aki december 26-án nyolcvanéves lesz, és megtekinteni egy újabb mustrát alkotásából. Talán azért lett az én tisztem a megnyitó beszéd, mert az iménti megszólítás minden egyedét többé-kevésbé magamra vehetem. Igaz, rokona csak lelkiekben vagyok Kass Jánosnak annyiban, hogy osztom a krédót, miszerint a művészetnek célja és értelme van, s azért vagyunk a világon, hogy általa is keressük, mi több, hirdessük az igazságot.

Kollégaként szerény, amit felmutathatok. Részben az ő példáját, részben a nemzetközi összevetésben is rendkívül rangos magyar grafika meggyőző inspirációját követve álltam be tizenkilenc éves koromban a Szent Mártonról elnevezett

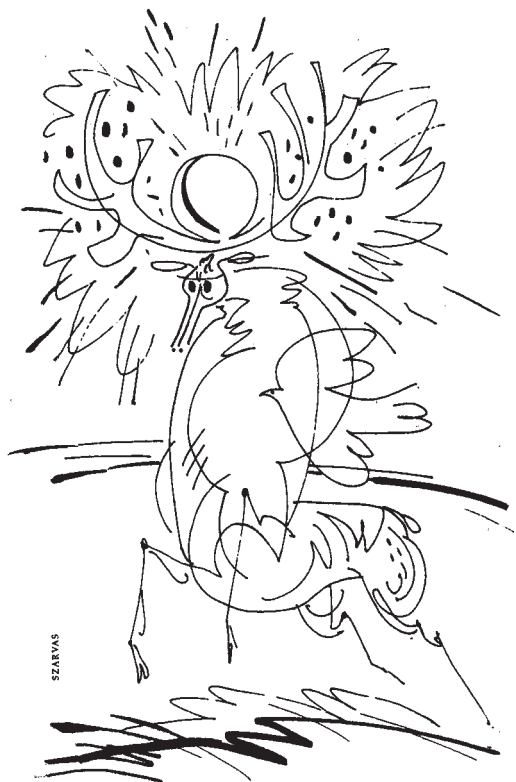
londoni művészfőiskola könyvillusztrátor szakára, ám amikor onnan 1960-ban kikerültem, némi szűkpénzü szabadúszás után beszippantott a BBC Rádió. Persze a magam kedvére rajzolni ma is szeretek.

Ami Kass János iránti tiszteletemet illeti, ez már kis iskolás koromban, az 1950-es évek elején növekedni kezdett bennem, amikor anyám író- és művészkörében feltűnt Janó, a halk szavú Derkovits-ösztöndíjas grafikus, arcán mindig azzal a kedves, kópés mosollyal, ami ma is ott van, meghazudtolva az öregedés fájdalmait. Épp a közelmúltban láttam a családi kiállításon Hajnal Gabi portrérajzát az akkori Kass Jánosról. Meglepő, hogy a modellje milyen keveset változott.

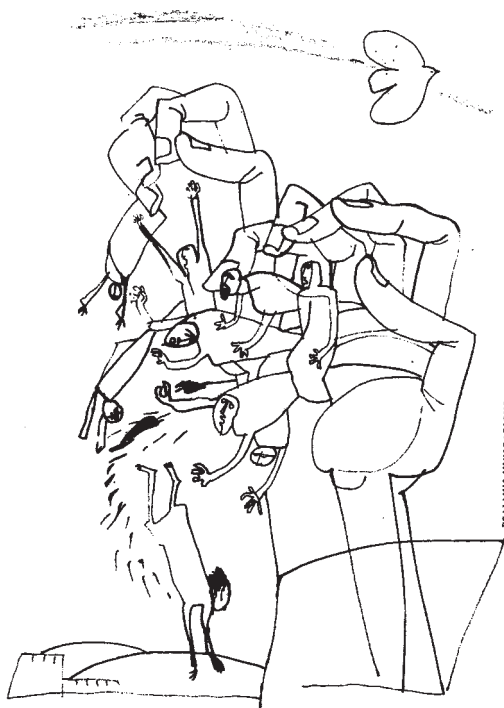
Gimnazistaként azért tiszteltem Jánost, mert már igazi művész volt, és teljes jogú tagja anyám elit társaságának. Akkoriban Sárközi Márta, az irodalmi nagyszony, a Fővárosi Ruhaneműjavító Vállalat felszuterén helyiségében ült a Malinovszkij, jelenleg Szilágyi Erzsébet fasorban, közel a Nyúl utca sarkához, ahol a Molnár Ferencről örökölt, majd a VÁLASZ folyóirat nyomdászamláinak hátán elúszott villája állt. Mivel műstoppoló volt, a bolt elején foglalhatott helyet. Egy üres szék volt mellette. Erre hol Illyés Gyula telepedett le, hozva a gondjait, hol az olasz követ, aki élvezte, hogy Pesten római tájszólasban beszélgethet, anyám ugyanis hányatott ifjúkora során Rómában járt gimnáziumba. Nos, ide ült le időnként eszmét cserélni az ifjú Kass János.

Aztán elváltak útjaink. Én 1956. november végén elindultam Nyugat felé. De Angliában is kapogattam elegáns külsejű magyar könyveket Kass János mives, vagy éppenséggel lendületes, szabadon ívelő vonalakkal megrajzolt illusztrációival; és leveleket, a borítékon Kass János által tervezett szép bélyegekkel. Aztán egyszer csak megjelent a szigetországban maga a régi ismerős, hogy együtt dolgozzék a brit grafika nagy öregjével, John Halas azaz Halász János filmanimátorral. Ekkor teljessédt ki a barátságunk. Kass kedvéért léptem be először több évtizedes londoni tartózkodás után a magyar nagykövetség épületébe, hogy részt vegyek egy általa rajzolt film vetítésén. Ha jól emlékszem, a *Dilemma* volt ez, az első komputeres filmanimáció.

Addigra már a lelki rokon, a tisztelő, a kolléga és a barát státusa mellé az ügyfél relációját is felvettem. Főleg fiatal művészek támogatása végett nyitottunk London bohém Hampstead városnegyedében egy kis galériát, ami fokozatosan egészen jól működő műkereskedéssé nőtte ki magát. Magyarországról négy kiváló grafikus lapjait kínálta. Ezek mind a négyen a Koller Galéria által egyben tartott rézkarcoló csoport tagjai voltak. *Gross Arnold* színes álmai, *Reich Károly* húsos fenekű aktjai és *Láng Rudi* angol klasszikus költemények által ihletett lapjai hamar megnyerték az angolok tetszését. De talán még a Gross-

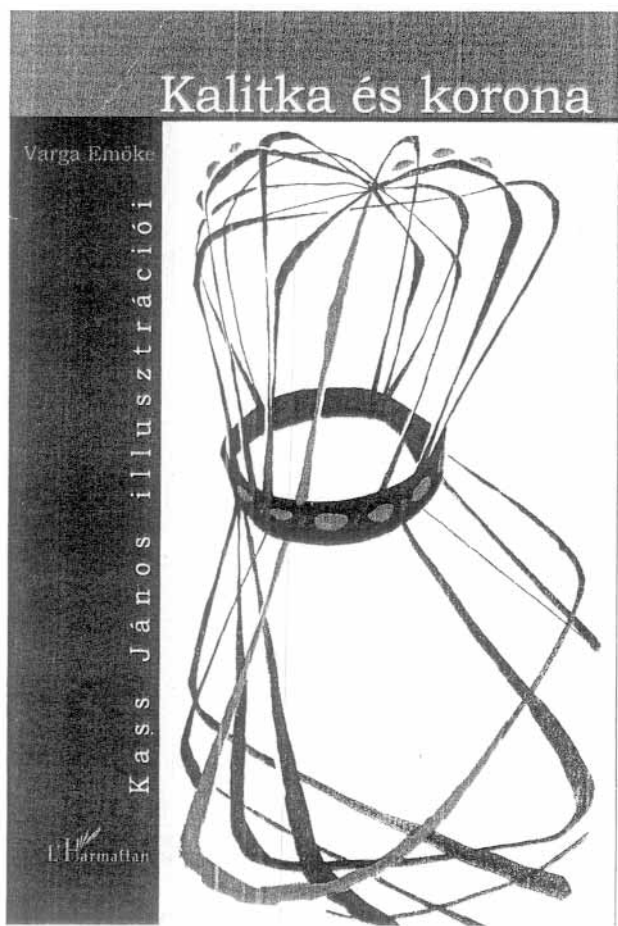
Kass János tusrajza (Szarvas)

Kass János tusrajza (Psalmus Hungaricus)

Kass János grafikája (*Cantata profana*)

Kalitka és korona. Kass János illusztrációi

kompozícióknál is többet vásároltak a Kass művekből. Hihetnénk, hogy legjobban a Hamlet nyomatok tetszettek nekik, ám azt hiszem, a Bartók Kékszakállú impozáns alakjai keltették a legnagyobb tetszést a maguk fekete-kék-vörös-arany egyszerűségükben, és szép számmal keltek el az öszövétségi metszetek, meg az orvos sorozat portréi is.

Janó a házunktól öt percre, a galériától hét percre költözött be John Halashoz, naponta többször találkozhattunk. Egyszer épp annak volt tanúja, betoppanva a galériába, hogy valaki hiába keresett izlésének megfelelő lovas témájú grafikát. Másnap Kass Janó megjelent fél tucat pompás ló-skiccel. Lobogó sörényű paripákat rajzolt, egyszerű, biztos vonalakkal. Ezt a biztos rajztudást és tollhúzásainak érzékenységet irigyeltem tőle mindig, bár méltányolom nagyobb lapjainak a kompozíciós arányát is. Nála minden a szépség és az értelem jegyében történik. Nem érdemtelenül nyerte el két ízben is a Munkácsy-díjat, 1999-ben a Kossuth-díjat, a lipcsei Könyvművészeti Kiállításon 1966-ban, a frankfurtin 1999-ben választották az általa tervezett és illusztrált kötetet a világ legszebb könyvének.

Ma is szakadatlanul dolgozik, rajzol, tipografál, könyveket tervez és ír didaktikus céllal, vagy emlékezően. Hadd zárom hát rimes kétsorossal e szónoklatot:

Kedves jó barátom, Johannes Kass,

Még sok-sok éven át alkoss és hass!

(Elhangzott 2007. november 9-én a budapesti Koller Galériában)

VÉN ZOLTÁN LAUDÁCIÓJA A MAGYAR ALKOTÓMŰVÉSZEK ORSZÁGOS EGYESÜLETE DÍJÁTADÓ ÜNNEPSÉGÉN

Kedves Hölgyeim és Uraim, kedves Mester!

Először is Isten éltesse sokáig Kass Jánost, a humanista polihisztort, aki Karácsony másodnapján lesz 80 éves! Nem dicsérem, hiszen ő maga mondja: ha dicsérnek, akkor már baj van. Életrajza minden lexikonban megtalálható, így én csak nagyon röviden a tényeket sorolom. Iparművészeti kerámia szakon, képzőművészeti festő szakon és Könyvművészeti Főiskolán. Kétszer kapott Munkácsy-díjat. Az Iparművészeti Egyetem végez. Tanult a Lipcsei Grafikai grafika tanszékén tanár, érdemes, kiváló művész. Tiszti-kereszt tulajdonos, Kossuth-díjas, Szeged díszpolgára, saját galéria, HAZÁM díj 2003. Most már MAOE Alkotói Nagydíjas is. Ezt überelni már csak „fedáksárral” lehet.

Ezek után nehéz újat mondani Kass Jánosról, nem tudok olyat, amit Önök ne tudnának, vagy Ő ne tudná jobban. Hiszen nem csak grafikát, könyvillusztrációt, szobrot, kispasztikát, animációs filmet készít, bélyeget tervez, fotózik; hanem esszéket, tanulmányokat ír, Kassákról, Lengyel Lajosról, a tipográfiai ábról stb. Sőt, verseket is költ. Megpróbálok annyit idézni Tőle, hogy végül mindenben egyetértsem velem:

„Pályafutásomat a magyarországi viszonyok határozzák meg. Ez determinálja, mi legyen a művész. A monumentális lovas szobor luxus, kevesen engedhetik meg maguknak. Olyan keramikusi lehetőségeim nem voltak – máz, kemence, leginkább megrendelés hiányában –, ami megalapozza a pályát, pedig Kovács Margittal, Gádor Istvánnal is dolgoztam együtt. Magyarországon a mecenatúra teljes hiánya, a hivatal diktatúrája megnyomorítja ma is a művészetet – de hát az inkvizíció alatt is születtek, ha ritkán is, jó művek. A művész ezért ahhoz az anyaghoz nyúl, ami van. Már ez is művészet. Megszűnt a művészet örökkévalósága anyagban és gondolatban egyaránt. Izmusok naponta változnak, egyik elsöpri a másikat. A jelennek élünk, nem a múltnak vagy a jövőnek. Nincs időnk, és ez gyakran az elmélyülés rovására megy” – mondja a Mester. Ezért a Hamlet 10 rézkarc-lapját „csak” egy évig csinálja.

Az *Új Írás* művészeti szerkesztője lesz, így grafikával, könyv-illusztrációval kezd foglalkozni. Kétszer nyeri el a világ legszebb könyve díját (Lipce, Frankfurt). Számos díj, kiállítás, siker kíséri Párizstól Londonig, Bolognáig, Sydneyig. A magyar könyvnyomtatás 500. évfordulójára kéri föl bélyegtervezésre. Egy új hang jelent meg a pangó magyar bélyegtervezés piacán. Jókor, mert a Soprontól Nyíregyházáig „világhírű” magyar bélyeg a különböző szocialista trükkökkel teljesen lejáratotta magát. Kass János megbízása magyar gyógyszer-reklámnak indult, de már az első bélyegtervénél sorozat lett belőle: *Az orvostudomány úttörői* (Hippokratész, Pare, Semmelweis stb.). 1988-ban az Európai Filatéliai Művészet Nagydíját megnyerte Párizsban. A következő évben Szociflex blokkja Olaszországban a Nemzetközi Nagydíjat is elnyer. Ezek után a számítógép kelti fel érdeklődését. A komputer által modellezett Fejformánál a cél az, hogy személyiségét elvezítve a lényeg közvetítésére alkalmassá váljon. Alapséma, amibe bele kell dolgozni a mondanivalót. Olyan, mint egy fehér papír, csak három dimenzióban. A fejek formáját számítógépen kísérletezte ki, majd animációs filmet készített belőle Londonban. Ez volt az első számítógéppel készült animációs alkotás Európában, *Dilemma* címen. Mit mond erről Kass János? „A komputer fémes, élettelen, az agyműködést képezi csak le. A lélek hiányzik belőle. A gép sterilítása monotonná válhat. A gép nem szentimentális. Képzett kezekben humánus, játékos gondolatokat rögzíthet. Én a szépet és a harmóniát keresem” – mondotta – és kilépett a számítógépből. Szerinte még nincs meg a komputer Leonardója. „Minek száguldani rakétán – kérdi –, ha vitorlázógéppel lebegni is lehet?”

Mit mond erről Juhász Ferenc, a barát? „Kass János gyötrelmének és töprengéseinek, örömeinek léttel telt kelyhei, világgyomrok, halál-villanykörték, hirdessétek az élet érdemét.”

És milyen alapokról indult? Szerencsés ember. Szegeden szenzibilis kisgyermekként irigylésre méltó helyzetben van. Móra Ferenc viszi ki bricskájával az általa feltárt avar temetőhöz. Ma is érzi örökön égő szivarfüstjét, és szorongását a fehér koponyáktól. Móricz Zsigmond hatalmas óralánca vonzotta, mint egeret a sajt. Juhász Gyula kíséri őket haza édesanyjával; és Vaszary János színes krétáját elcsenve firkálta össze a múzeum falát, majd a szülői pofonok után folytatta máshol – vasalószénnel. Hát mi ez, ha nem az aranykor!

ZÁRSZÓ: „A mi korunk menedzsereket, jó értelemben vett technokratát igényel, de igényel álmodni tudókat is, akik a rakétát új pályára állítják” – mondja. Aki fotóira kíváncsi, az láthatja a „Kárpátia” ház II. emeletén a fényképészek kiállítótermében. A fotókon: Lengyel Lajos tipográfus, Amerigo Tot, Huszárik Zoltán, Illyés Gyula, Juhász Ferenc, Kondor, Kassák stb. Együtt mentünk a megnyitóra. A rendezők zavartan álltak, kezükben a képcédulákkal: nem tudták, hogy ki kicsoda. „Sic transit gloria mundi”.

Most zárjam ilyen pesszimistán? – Nem, inkább Kass versben moralizálva:

„Kopogtat a harkály
Röppen a cinke itt az ablakom alatt a fán
Üzenet ez is, üzenet az is.
A Tisza árad, majd apad, teszi a dolgát,
Hát tedd te is
Tedd te is – magad is”

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Vén Zoltán

KÉPZŐMŰVÉSEK ÉS ALKOTÁSAIK FERY ANTAL KISGRAFIKÁIN

Száz évvel ezelőtt 1908. június 12-én született Szerencsen *Fery Antal* grafikusművész. Az 1994-ben elhunyt mester emlékéért szülővárosában mozaikképei, barátainál festményei őrzik, de művészete igazában a fametszet-technikában teljességedt ki. Két és félezerre tehetők kisgrafikai alkotásai, melyeket mint ex librist és alkalmi grafikát őriznek a gyűjtők itthon és külföldön egyaránt. Szülővárosa múzeumának Fery-emlékszobájában e munkásságáról meggyőző képet kaphatnak a látogatók.

Kisgrafikáinak alkotásjegyzéke már élete során folytatódásgosan, több füzetben megjelent. Ezek kötetbe foglalása, az adatok egységes szempontok szerinti felülvizsgálata a művész leánya, *Bánki Veronika* érdeme, aki mindezeket 2006-ban pompásan illusztrált kötetben a Megyei Múzeumigazgatóság égisze alatt megjelentette.

A közel 200 oldalas alkotásjegyzék jelentőségét több európai exlibris-szaklap méltatta már és az nélkülözhetetlen forrásmunka lett a fametszés történetének kutatói számára. A kiadvány nyomán máris értékes cikkek születtek meg, melyek a mű tartalma által felvetett kérdésekre adnak ismereteinket gyarapító válaszokat. Ez alapján láthatott napvilágot *Király Zoltán* lapunkban 2006-ban közölt alapos írása, mely a jegyzékből kimaradt, lappangó, vagy az alkotó által „átkeresztelt” lapokat tekintette át. Ugyancsak a Fery-alkotásjegyzék adta az indítékot *dr. Arató Antal* számára, hogy 2007-ben a KISGRAFIKA 3. számában cikket közöljön a művész által könyvtáraink részére készített, szám szerint 85 fametszetű ex librisről.

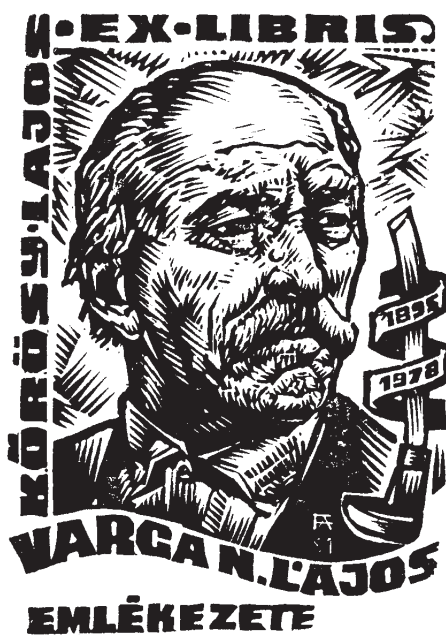
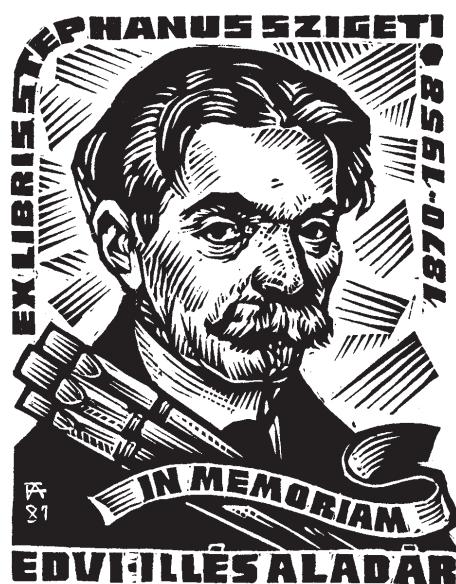
Szintén ebből a kimeríthetetlen forrásból merített e cikk írója is, amikor számba vette Fery Antalnak a művészeti alkotásokat, valamint képzőművészeink arcképét ábrázoló kisgrafikáit.

Elsőként azokat a MŰALKOTÁSOKAT említjük meg, melyek a művész kisgrafikáin szerepelnek. Valamennyi lap köztéri szobrot ábrázol és a 70-es években készült. Ismertségük miatt ezek képét nem közöljük, csupán az alkotásjegyzék opusszámával könnyítjük meg a tájékozódást.

A szép szobrok városának, Székesfehérvárnak egyik ékesége az az Ohman Béla által kőbe faragott szobor, mely a gótikus Szent Anna-kápolna előtt áll. Az egykori diplomata-tudós, Kálmáncsehy szoborban elképzelt alakját Fery Antal két különböző látószögből nézve metszette a nyomódúcba 655. és 963. opusszámú ex librisén. Az egykori koronázó városnál maradvány meg kell említeni a hely másik ékességét, a Sidló Ferenc által mintázott bronz Szent István-lovasszobrot, mely az 1152. sorszámu fametszeten szerepel.

Ugyancsak országalapító királyunkat látjuk Fery Antal két további kisgrafikáján is, melyek a 742. és 857. sorszámot viselik. Ezekben Stróbl Alajos alkotása, a Halászbástya álló, sokszor reprodukált lovasszobor sziluettje látható, ugyancsak két különböző nézetből fába metszve.

1971-ben a művészt olyan kisgrafikák készítésére kérték fel, melyek budapesti látképeket ábrázolnak és 18×5 cm-es méretüknél fogva könyvjelzőként voltak használhatók. Az esztendő hónapjait idéző, 12 darabos sorozatban a Hilton szálló melletti Julianus-szobor (Antal Károly alkotása), a Gellérthegy Szabadság-szobor (Kisfaludi Strobl Zsigmond), a Kossuth téri Rákóczi-szobor (Pásztor János) és az azóta „detronizált” Osztyapenkó-szobor (Kerényi Jenő) látható. Op. számuk a fenti sorrendben 737, 738, 739, 745.

Az említett könyvjelző-sorozat egy további lapján Zala György alkotása, a Millenniumi emlékmű központi szoborcsoportja szerepel. A 743. számú fametszet alig néhány vésővonással jeleníti meg a vezérek lovas csoportját és az oszlopon álló arkangyalt. Végül, de nem utolsó sorban, mintegy megkoronázva ezt a galériát, Fadrusz János kolozsvári Mátyás-szobrárt idézte lapján Fery Antal. Az erről 1987-ben készült 1837. számú ex librist a mester zseniális metszőkészsége a szobor méltóságához illő grafikává emelte.

E cikk megírását az a szándék vezette, hogy az életmű-katalógus alapján elsőként vegyük számba a szobrok mellett Fery mester MŰVÉSZPORTRÉIT is, valamennyi ilyen alkotás képét közölve. (Ezért a szövegrészben nem történik említés az opus-számról, hanem az az illető kép alatt található.)

Igen korán, még 1965-ben metszette meg a művész *Németh Kálmán* könyvjegyet, mely Fery első ilyen jellegű kisgrafikája volt. A lapon szereplő szobrászművész, a fafaragás mestere, Fóton élt, emlékháza ma is őrzi munkáinak tekintélyes részét. Az ex libris alkotója jó stílusérzékkel utalt az életműre, amikor barátja arcképét „képesfa” módjára, csonkolt fatörzsön örökítette meg, a faragás szerszámainak kíséretében.

Kilenc év telt el ezután és a művész már túljutott az ezredik kisgrafikáján is, amikor átütő erejű művészportré-sorozata elkezdődött. Ezeket a fametszetű könyvjegyeket egy-egy gyűjtő kezdeményezte, évfordulókon a megemlékezés szándékával, vagy csupán az ábrázolt alkotó iránti tisztelete jeléül. Az 1974-ben készült könyvjegyen *Aba Novák Vilmos* festőművész arcképét látjuk. A megrendelő Jászszentandrason élő gyűjtő volt. Községe templomában festette 1933-ban Aba Novák első freskóját, mely akkoriban újszerűsége miatt vihart kavart, mára azonban a nemzet közkinccse lett.

A készítés időrendjében haladva az 1978-as év termékei között találjuk a *Munkácsy*-portrés könyvjegyet. A keletkezés éve és a festőnek a grafikán szereplő életrajzi adatai között nincs összefüggés, így létrejöttének oka a gyűjtő művészetszeretetének tulajdonítható. Ugyanebben az esztendőben volt *Egry József* születésének 95. évfordulója. A „Balaton világának” festőjéről ez alkalommal Tapolca város könyvtárosai emlékeztek meg, hiteles értékű portré-könyvjegyükkel.

Egyesületünk korai éveinek ismert, jellegzetes személyisége volt Szigeti István, a neves numizmata, aki két művészportrés kisgrafikával is szerepel a sorozatban. Az egyik *Finta Sándor* emlékére készült, születésének századik évfordulójára. Az Amerikában élt szobrász műveit Túrkeve városra hagyta. A másik „in memoriam” lap a Képzőművészeti Főiskola egykori tanárára, a szelíd alföldi tájak ihletett akvarellfestőjére, *Edvi Illés Aladár*ra emlékeztet.

A ma is tevékeny gyűjtőink közül meg kell említeni Kőrösy Lajos nevét, aki négy művészportrés kisgrafikával szerepel az életmű katalógusban. Kettő közülük 1981-ben készült. Az egyik *Kosztá Józsefet* az Alföld festőjét idézi. A másikon *Varga Nándor Lajos* főiskolai tanár drámai hangvételű arcképe látható. A grafika történetéről szóló mives kötetek megalkotója egy ideig a KBK elnöki tisztét is betöltötte. (Egy további arcképes alkalmi grafika az alkotásjegyzékben az 1000. sorszám alatt szerepel. Ez V. N. L. 80. születésnapjára készült.)

Csúcs Ferenc szobrászművész arcvonásait Fery Antal 1983-ban metszette fába. Lapján az idős mester szép feje bal profilban látszik, ahogyan néhányunknak még emlékezetében él, hiszen elhunytáig egyesületünk tagja, összejöveteleink résztvevője volt. *Egry József* születésének 100. évfordulójára

készült a festőről az az egyedülálló, fekvő formátumú fametszet, melyen az alkotó arcképe mellett egy festménye is látható. A kisgrafika az Egry-képek sajátos ecsetvonásainak bravúros érzékeltetésével emlékezteti a nézőt a badacsonyi emlékműzeum Szamaras ember c. festményére is.

Stettner Béla 1984-ben elhunyt grafikusművészünk a KBK létrehozója és élete végéig művészeti vezetője volt. Az emlékére készült, szinte pillanatfelvételszerűen ható fametszet élete delén jeleníti meg arcvonásait. Kitűnő diplomáciai érzékének köszönhető, hogy gyűjtőink immár közel fél évszázados társulása – cserekapcsolatainak támadhatósága ellenére – átéltte a kommunizmus évtizedeit. *Csontváry Kosztka Tivadar* arcképét – remekbe készült önarcképe nyomán – sokan festették, mintázták már meg. Ezért nem kis feladat volt a grafika nyelvén róla újat mondani. A KBK egykori titkára, dr. Vida Klára részére 1985-ben készült fametszet szerény, 98×75 milliméteres mérete ellenére meggyőző erővel szól a nézőhöz.

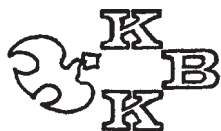
A mérnöknek készült, de római és párizsi útja után teljesen a festészetnek élt *Endre Béla* alkotásai szinte kizárólag az Alföldhöz kapcsolódnak. Így nem meglepő, hogy arcképe neves szegedi gyűjtő ex librisén szerepel. Az ottani kisgrafikai élet fáradhatatlan szervezője, Rácz Mária lapja a Szegedi Panteon sorozatnak egyik darabja. Az országban egyedülálló módon ezzel a sorozattal emlékeztettek a kisgrafika-barátok a város kultúrájának kiválóságaira.

Az alkotások időrendjében e helyen kell megemlékezni az előbbieken már említett Kőrösy Lajos gyűjtő két további, 1986-ban készült könyvjegyről. Közel egy évtizeden át volt tanára a Képzőművészeti Főiskolának *Boldizsár István* festőművész. Élete utolsó műterme a budapesti Nagymező utca 8. számú házában volt, melyen több emléktábla őrzi az ott élt alkotók nevét. Festményeit Orosháza múzeuma őrzi. A gyűjtő negyedik, ugyancsak a festészet nagyjaira vonatkozó lapján *Nagy Imre* portréja szerepel. A Csikszögödnön született, de művészdiplomáját Budapesten szerzett festőművész a húszas évektől Erdélyben élt, ahol a táj szellemiségét tükröző, varázslatos piktúrát teremtett. Számos képét őrzik Marosvásárhelyen.

Fery Antal művészportré-sorozatának időrendben utolsó lapja 1987-ben készült a nemrég elhunyt dr. Krier Rudolf felkérésére. A Szegeden élt és lapjával a Szegedi Panteont gyarapító gyűjtő markáns egyénisége volt a kisgrafikagyűjtők helyi csoportjának. A jogi diploma mellett – családja iparához igazodva – kitanulta az egyenruha-szabó szakmát is. Sokirányú érdeklődésével kiterjedt levelezést folytatott. Tekintélyes gyűjteményének itt bemutatott darabján *Dinnyés Ferenc* arcképe látható. A festő Budapesten született, de Szegeden élt és ott is hunyt el. Több képét őrzik a szegedi Móra Ferenc Múzeum.

A Fery Veronika által új életre keltett alkotásjegyzék ékes dokumentuma Fery Antal sokoldalúságának. A művész ugyanis stílust teremtett lapjaival, amikor történelmünk nagyjaira, évszázados műemlékeinkre, vagy a természet értékeire emlékeztetett bennünket. Sajátos a hangvétele minikönyveinek és szülőföldje, a Hegyalja ízeit, illatát érezhetjük szőlős-boros ex librisein. Írásunkban most csokorba szedett művészportréi e kimeríthetetlen kincstár maradandó értékű darabjai.

Soós Imre

Az Egyesület internetes honlapja
www.kisgrafika.hu néven érhető el.

ELMENT A VILÁGHÍRŰ MINIKÖNYVES

Kilencvenhárom éves korában, február 26-án elhunyt *Andruskó Károly*, a grafika, az ex libris, a miniatűr könyv világhírű művésze, az akvarell, az olajkép értő mestere. 1915-ben Zentán született, a kubikosvilágból indult. Már hat éves korában folyamatosan írt és rajzolt, de szegénysége miatt nem tanulhatott, így 1932-36 között nyomdász Zentán és Eszéken, 1943-ban a Szegedi Kereskedelmi és Iparkamarától kapott nyom-

Andruskó Károly linómetszetei, X3

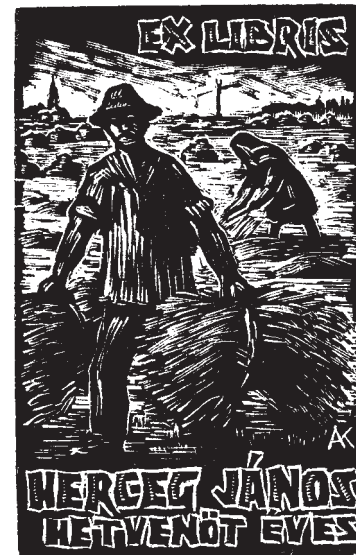
dázmesteri oklevelet. Majd Szabadkán és az újvidéki Fórum nyomdában betűszedőként, korrektorként, technikai vezetőként teljesítette ki szakmaiságát. Festőként kezdte művészi pályáját. Készített olaj, akvarell képeket, monotípiákat, de igazi elemének a metszést vallotta. Mint grafikust, a hajdani, a földnélküli földmunkások verejtékes életét bemutató, a „Kubikosélet-baráberélet” című linómetszetű képregénye tett ismertté. Lapjait drámai erő, gyakran tragikus pátosz és nyers férfiaság hatja át. Ady, Petőfi és Arany János költeményeihez készített lapjai ugyanakkor lelki finomságokról, mély átélésről tanúskodnak. Az ex libris műfajának varázsa 1967-ben ejtette rabul. Linóba metszett lapjait a fekete-fehér ellentéte mögötti harmónia jellemzi. Mindig a valóság talaján maradt, az embert és a munkát állította szemléletének középpontjába. 1970-től az UNESCO keretein belül működő belgrádi, szlovéniai, magyarországi, svájci, dániai ex libris társaságok tagja. A világ valamennyi jelentős gyűjtőjének készített lapot. Alkotásait őrzi

Andruskó Károly linómetszete, X3

az amerikai Folklór Múzeum, valamint a zentai Városháza Andruskó-terme is. De az ázsiai országokban ugyanúgy jelen van mint az európai és a magyar gyűjteményekben. Gyakori vendége volt a Szegedi Művészklubnak. A KBK szegedi csoportjának több tagja is személyesen ismerte, leveleket váltottak és őrzik lapjait. Életében utoljára, 2004. szeptember 30-án köszöntötték a Szegedi Művészklub tagjai és a SZEGEDI

Szépírási szerkesztői a Király-König Péter Zeneiskolában. Így búcsúzott: „Nagy öröm számomra, hogy 90. évemben itt lehetek a kedves Szögedében.” A Zentai Községi Képviselő Testület „In memoriam Andruskó Károly” gyászülésen emlékezett és méltatta világhírű szülőtte életútját. Lezárult életútját több mint 4000 olajfestmény, 8000 linó-fametszet és 220 minikönyv szerzőjeként jegyzi a művészettörténet. A budapesti Országos Széchenyi Könyvtár birtokában van Andruskó Károly legkisebb, a Zentán

kiadott „Kapa” című könyve. A minikönyv 6×7 mm nagyságú, és nem fotometrikus kicsinyítés. A szerző fametszeteit eredeti méretükben adja vissza. Magyarország számtalan városáról, köztük Szegedről is készített minikönyvet. Az Isten hosszú életet adott Andruskó Károlynak. Ő az adományt minikönyveivel hálálta meg.

Zenei József

IN MEMORIAM MESKÓ ANNA

Meskó Anna 1943. május 20-án született Miskolcon. Édesanyja tanítónő volt, hét éves korában, bíró édesapja áthelyezése miatt költöztek Gyulára. Iskoláit kitűnő eredménnyel itt végezte, de a szegedi Tanárképző Főiskola biológia-földrajz-rajz

Meskó-Póka linómetszete, X3

Meskó Anna – Póka György linómetszete, X3

szakára, „értelmiségi” származása miatt csak egy évvel később vették fel. Mesterei Vinkler László, Fischer Ernő, Cs. Pataj Mihály voltak. Szakdolgozatát „Rembrandt művészete” címmel készítette el. Póka Györggyel a főiskolán ismerkedtek meg és az utolsó évben házasságot is kötöttek. A végzést követően, 1966-ban Gyulára költöztek és szakmunkásképző iskolában művészeti szaktárgyakat oktattak. Együttesen 70 évet tanítottak.

1966-tól együtt alkotó és kiállító művészekként ismerte meg őket a nagyközönség. Köztéri alkotásuk a gyulai szakmunkásképző iskola leánykollégiumának homlokzatát díszítő 100 m²-es nemesvakolat kompozíció. Egyéni kiállításuk száma hazánk számos városában meghaladja a 130-at, a kollektív kiállításuk száma pedig eléri a 140-et. A határokon túl, így Szimferopolban, Pretoriában, Minszkben is kiállítottak. A közgyűjteményekben (pl. múzeumokban és könyvtárakban)

Meskó–Póka linómetszete, X3

található kisgrafikáik (ex libriseik) közös alkotásaik. Műveik reprodukciói rendszeresen jelentek meg a megyei és az országos napilapokban és művészeti folyóiratokban (Művészet, Könyvtáros, Alföld stb.). Meskó Annáé volt a rajz, Póka György, a férje volt a linómetszés feladata. Festményeiket külön készítették. Meskó Anna a Szász Endre-féle festői technikát alkalmazta képein.

Az utóbbi években több jótékonyági kiállításra (pl. Tűzoltóság, kórházak) adtak be képeket, hogy azok eladási árával járuljanak hozzá a nemes célok megvalósításához. Így történt 2008 februárjában is. Február 5-én a gyulai képzőművész házaspár, Meskó Anna és Póka György kezdeményezésére festményeikből és grafikáikból nyílt meg kiállítás az Eszperentő téri Posta Galériában. A házaspár alkotásaihoz a *KöröspArt Galéria* is csatlakozott, ahol a megvásárolható 21 alkotás teljes bevételét 2 kisgyermek, Ficzere Tamás és Moldován Donát gyógyíttatására ajánlották fel. A következő napokon már 6 nagy nagyméretű képükkel a kiállított 17 alkotásuk, valamint a KöröspArt 4 kiállított műve is gazdára talált. A befolyt 355 ezer forintot fordíthatják majd a gyermekek gyógykezelésére. Meskó Anna még tudott örülni az aukciójuk sikerének, és 7-én még pótolta is férjével az eladott képeket a Galériában. Február 8-án délben otthonában tüdőembóliát kapott és pillanatok alatt befejeződött egy önzetlen ember élete. A *Békés Megyei Hírlap* február 6-án címlapján nagyméretű (utolsó közös képüként!) mutatja be a kiállító házaspárt. A *Gyulai Hírlap* pedig Meskó Anna virágcsendéletének színes nyomtatásával közös keretben teszi közzé a gyászoló család nekrológiát.

Emlékét megőrizzük.

Zenei József

EGY REJTÉLYES KISGRAFIKÁRÓL

FERY ANTAL alkotásjegyzékében az 1664. sorszám alatt szerepel az 1984-ben készült, itt bemutatott fametszet, melynek képét a Király Zoltán gyűjteményében lévő – tulajdonosa szerint befejezetlen – próbanyomat alapján közöljük.

A négy füzetben korábban megjelent opuslista III. részében Farkas István „Moll Titus”-ként jelezte a kisgrafika tulajdonosát és ez az adat szerepel a 2005-ben megjelent, javított kiadásban is.

Egyetlen pillantás is elegendő ahhoz, hogy megállapítsuk: a kisgrafikán nem a Moll Titus név szerepel és jelenleg ismeretlen gyűjtő részére készíthetett. A három szögesdrót egyikén kuporgó, mozgást érzékeltető madáralakkal a művész bizonyára utalni kívánt a megrendelő személyére, sorsára. Az ábrázolás jelentését, a tulajdonos személyét – sajnálatunkra – napjainkban egyetlen gyűjtőtársunk sem tudta meghatározni.

Emlékezve a néhai Fery mester humorára, grafikáiban rejtőző szellemességére, feltehető, hogy ezen a lapon is velős mondanivaló rejtőzik. Kérjük ezért Olvasóinkat, hogy amennyiben valaki a „rejtély” megfejtéséről tudomással bír, közölje ezt szerkesztőségünkkel.

Soós Imre

Fery Antal fametszete, X2, Op. 1664 (1984)

metszve a gótika e csodájának. Művészünk azonban nem érte be ennyivel. A „dómépítés” után fantáziája vette át a szót és a Szajna-part közkedvelt könyvúrusainak standját varázsolt a előtérbe. Az eladó – magyarított francia szóval: bukinista – nem párizsi polgár, hanem a székesegyház tornyán lévő, kőből faragott vízköpő szörnyek egyike.

Vele társalog az antik világ úrhölgye, aki a klasszicizmus francia festője: Poussin vásznáról került a képmezőbe. Az alku tárgyát képező grafika AP monogramja a megrendelőre utal, de az alkotó is jelen van. Finom ironia és humor mutatkozik a háttérben függő, magyar vonatkozású metszeteken, köztük látható Vén közkedvelt fogfájós Mona Lisája is.

Ebbe az idilli hangulatba robban bele a mülábakon járó koldus alakja. Az alkotó ezt idősebb P. Brueghel 1568-ban készült olajfestményéről kölcsönözte. (A Koldusok című, 18×21 cm-es kép nem messze a helyszíntől, a Louvre-ban látható.) A két torz-alak egymás felé irányuló, átlós helyzetének derűsebb ellentéte a hölgyek-alkotta átló, melynek súlypontját Tahiti leánya teszi ki. A virágmintás, piros szoknyás nő Gauguin festményén látható a Drezdai Képtárban. A francia művész ezt első polinéziai útján, 1891-ben festette. Képén eredetileg két nő szerepel. Két évvel később kis változtatásokkal Gauguin még egyszer megfestette a témát. Ez a mű Párizsban, az Orsay Múzeum tulajdonában van. Tahiti leányait mindkét képén testes alkattal szerepelteti. A magyar rézmetszeten a hölgy vékonyabb, nyilván a párizsi divatízlést követve.

Vén Zoltán most ismertett lapjának mérete: 15×10 cm. Az életmű katalógusában a 387. sorszám alatt szerepel. A tenyérnyi grafika számos gondolatot ébreszt, bizonyosságával annak, hogy nem a méret, hanem a művet létrehozó szellem tehet „csuda dolgokat”.

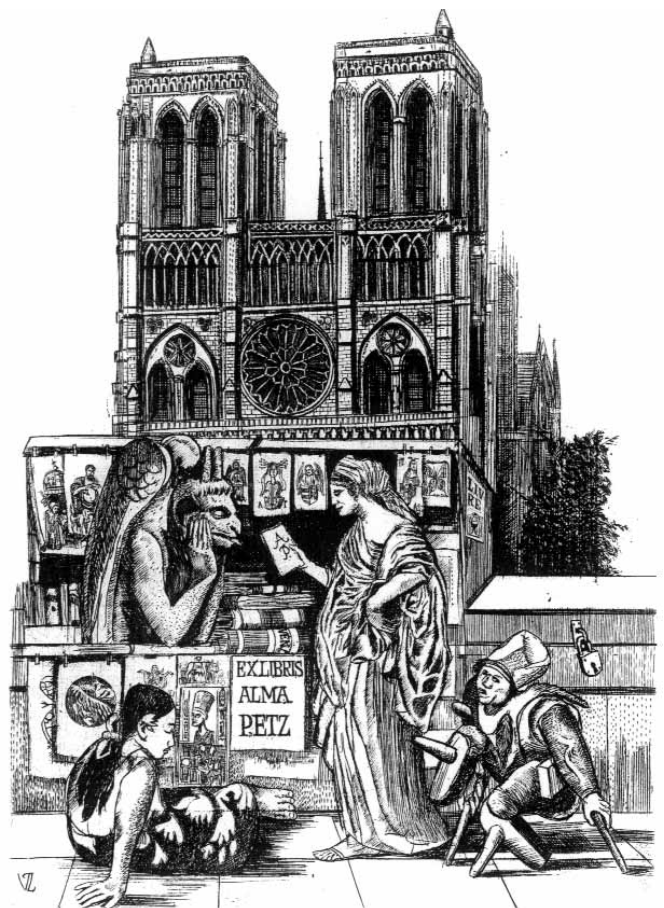
Soós Imre

MAORI LEÁNY A NOTRE DAME ELŐTT

Írásunk címe meglepő lehet az olvasót, aki joggal teszi fel a kérdést: Hogyan kerül a Földgolyó túlsó oldaláról, Polinéziából, ez a mezítlásos bennszülött nő a franciák 800 éves kincse, a párizsi Miasszonyunk temploma elé? A válasz a közölt rézmetszet bal alsó sarkában lévő szignó adja. Alkotója, Vén Zoltán grafikusművész ugyanis előszeretettel emeli át műveibe híres képzőművészeti alkotások egy-egy részletét. Humoros helyzetet teremtve ezzel túllép az ex libris tulajdonosának igényén, aki ezzel csupán egy korábbi úticéljáról kívánt megemlékezni.

Alma Petz neve jól ismert hazánkban. Férjével sokszor járt Magyarországon, szívélyes barátság fűzte őket több művészükhöz, gyűjtőhöz. Az 1921-ben született és 84 éves korában elhunyt tanárnő jó amatőr alkotóvolt. Százat is meghaladta kisgrafikáinak száma. Emellett 300-nál több, saját nevére készült könyvjegyet mondhatott magáénak. Ezek készítésére Európa legnevesebb grafikusait kérte fel és az általa megadott témák között olyan bizarr ötletek is szerepeltek, mint a klagenfurti sárkány, Nofretete portréja, vagy a villányi pincesor.

Párizsi útjaira emlékezve Vén Zoltánt könyvjegyen az ottani Notre Dame kisgrafikai megjelenítésére kérte fel. E célra a művész számára képeslapok tucatja állt rendelkezésre. Ezek egyikét korrekt módon fel is használta, hiteles képét részlemezbe

Vén Zoltán rézmetszete, C2

Paul Gauguin (1848-1903): *Két nő Tahitiből* (670×910 mm)

HÍREK

Az év első napjaiban (január 9-27) jelentős kisgrafikai kiállításnak adott otthont a *kolozsvári Művészeti Múzeum* a Bánffy palota patinás kistermében. A kiállított ex librisek *Pekka Heikkilä* finn gyűjtő gyűjteményéből származnak és szinte valamennyi az ő nevére készült. Témájukat a finn nemzeti eposz, a **Kalevala** képezi. Első pillanatban azt hinnénk, hogy a kiállított ex librisek kizárólag finn művészek munkái. Ez azonban nem így van, a munkák 5 ország 15 képzőművészeinek alkotásai. Ezek a következők: Yuri Lijukshin (Oroszország), M. Gavrikov (Oroszország), Konstantin Kalinovich (Ukrajna), Yuri Borovitzky (Oroszország), Évi Tihamets (Észtország), Silvi Väljal (Észtország), Mikhail Verholantsev (Oroszország), Evald Okas (Észtország), V. Sphigov (Oroszország), Olga Samosyuk (Oroszország), V. Jakstas (Litvánia), Vive Tolli (Észtország), Lembit Karu (Észtország), Penti Kaskipuro (Finnország) és Petri Aalto (Finnország).

A kiállítás azon túlmenően, hogy bemutatja e szép nemzeti eposzt különböző nemzetiségű alkotók szemszögéből nézve, egyfajta kulturális kapcsolat teremtése is finn rokonaink kultúrája és a sokrétű erdélyi kultúra között. De hadd szóljunk néhány szót magáról a Kalevaláról is. Úgy a keresztény világban, mind a mohamedán világban majdnem minden népnek van egy hőskölteménye. A XIX. században Arany János még azt hitte, hogy nekünk magyaroknak is van. Mára bebizonyosodott, hogy nekünk nincs nemzeti hőskölteményünk. Finn rokonainknak viszont van. A világ népei közül kiemelkedők a homéroszi költemények, melyek az ógörög hősmonda fő alakjait, Iliászt és Odüsszeiát jelenítik meg, a Nibelungenlied, mely a német hősmondák mesés törpe nemzetségét mutatja be, a francia Rolland énekek és a Kalevala. De megemlíthetjük még az Afrikában élő mandingó néger törzs számos meséit és szó-hagyományait is, melyek buzgó terjesztői az iszlám vallásnak.

A Kalevala finn nemzeti eposz, melyet Elias Lönnrot finn orvos több hosszú vándorút alkalmával jegyzett fel, ezeket a népviseket régebbi gyűjtemények anyagával egészített ki és egy összefüggő elbeszélő költeménnyé fűzött egybe. Az eposz verses történetei a nép életéről, szerelemről, beteljesülésről, rendkívüli képességekkel rendelkező hősről szólnak. A Kalevala 1849-ben jelent meg második kiadásban és 50 rúnóból áll. Világsiker lett, kiemelte a finneket az ismeretlen népek sorából és nagymértékben hozzájárult a finn nyelv fejlődéséhez

valamint a finn nemzeti öntudat meghatározásához. A Kalevala fontos szerepet játszott a finn-magyar kulturális kapcsolatok kialakításában. Őt teljes Kalevala fordítás hozza közelebb a finn kultúrát a mi kultúránkhoz.

És most, hogy belelapoztunk e szép eposz történetébe lépünk be a kiállító terembe és tekintünk meg a Kalevala témára készült ex libriseket, melyek az ősi mitikus hősök világába kalauzolnak bennünket. Az alkotások formanyelve rendkívül változatos, ami természetesen következik a műfaj sajátosságai-ból. A kiállított munkákra jellemző a különböző nemzetiségű alkotók érzékenysége a Kalevala nemzeti eposz iránt. A figyelmet első pillanatban felhívja magára a kiállítás plakátja Ovidiu Petca grafikusművész munkája, mely a neves orosz képzőművész Yuri Borovitzky ex librisét használja fel. Az ex libris a mezzotinto műfajában készült. E minuciózus, rendkívül igényes ex libris a kiállítás egyik legsikerültebb munkája. Már első pillanatban feltűnik az orosz képzőművészek nagy számban való jelenléte. Ezek közül kiemelkednek Mikhail Verholantsev, aki kiváló technikai tudásával és vonalvezetésével a fametszet igényes műfajában jelentkezik, valamint Yuri Lijukshin. M. Gavrikov rendkívül tehetséges orosz képzőművész jelenlévő ex librisével a mesék világába kalauzol bennünket. Az ukrán képzőművészek közül említésre méltó Konstantin Kalinovits, aki bravúros vonalvezetésével első pillanatban felhívja magára a figyelmet. A kiállításon jelenlévő észt képzőművészeket a narratív képző-művészek csoportjába sorolnám. Közülük kimagaslik Evald Okas szép, szépia színű nyomataival, melyeken a finn nemzeti hagyományok legfontosabb mozzanatait örökíti meg. Szintén észt képzőművészek Silvi Väljal és Lembit Karu, akiknek munkáit talán a költészettel rokoníthatnám. A modern látásmódot a kiállításon a finn Penti Kaskipuro és az észt Vive Tolli képviselik. Említésre méltó a finn Petri Aalto, aki tömör egyszerűséggel, mondhatnánk tömondatokban fogalmaz, valamint az orosz Olga Samosyuk a jelenlévő orosz képzőművészek egyik igen jelentős egyénisége és az észt Évi Tihamets kiegyensúlyozott, szép ex librisei. És még nem beszéltünk V. Shspigov orosz képzőművészről, aki grafikai lapjait sziszifuszi munkával, kiváló technikai tudással, finom vonal-hálóval építi fel. Szerencsésen használja a fekete-fehér nyújtotta lehetőségeket, ami valójában a pozitív-negatív formák feszültségéhez, vagy egyensúlyához vezet. Egyik sikerült ex librisét a gyűjtő Pekka Heikkilä levélpapírjain használja. A kiállítás meghívóján V. Jakstas finoman színezett ex librise kapott helyet.

Különös szenvedély és megszállottság kell ahhoz, hogy egy alkotó tenyérnyi helyre, néhány négyzetcentiméternyi felületre tömörítse mondanivalóját, különösen akkor, ha már egy jól meghatározott forgatókönyv szerint kell gondolkodnia. A Kalevala esetében mondanivalóban nincs hiány, hiszen ha csak a hősköltemény főbb alakjait nézzük mint Wäinämöjnen, Lemmingkeinen, Ilmarinen, avagy Kullervo, és a hozzájuk fűződő eseményeket vesszük számításba, már egy végtelen gazdag világ áll rendelkezésünkre, amiből építkezhetünk. A Kalevala voltaképpen egy mozaikmű, melynek minden mozzanata ihletforrás a művész számára. Az ex libris kis mérete miatt nagyon precíz technikát igényel. A kiállító művészek valamennyien messzemenően eleget tesznek ezen elvárásnak. A tárlatlátogató maradandó élménnyel távozik a kiállításról, a kiállított anyag dokumentálódásra, továbbgondolkodásra ösztönzi.

Takács Gábor

ÉRTÉKMENTŐ SZENVEDÉLY c. kiállítás

az Iparművészeti Múzeumban

2008. január 21-én nyílt meg az Iparművészeti Múzeumban az „Értékmentés szenvedélye” kiállítás, amely száz éves hagyományt elevenített fel s magyar műtárgyakat mutatott be a magángyűjteményekből.

A modern és jelenkori művészet keretében kiállításra kerültek ex librisek is – s nagy örömünkre a Kisgrafika Barátok Köre tagjainak gyűjteményéből válogattak és állítottak ki.

100 évvel ezelőtt – 1907-ben – rendezett utoljára az Iparművészeti Múzeum a magángyűjtők számára átfogó kiállítást, s most ezzel a kiállítással, a centenáriumi eseménnyel köszöntötte 2008-ban a múzeum a Magyar Kultúra napját.

A felsorolt grafikusművészek alkotásai szerepeltek a kiállításon: Baász Imre, Bardócz Lajos, Bálint Ferenc, Cseh Gusztáv, Deák Ferenc, ifj. Feszt László, Hervay Katalin, Kass János, Kazinczy Gábor, Müller Árpád, Olexa József, Vén Zoltán, Xantus Géza.

Külföldi művészek: Baramov Robert (Bulgária), Hamanishi Katunori (Japán), Kulhanek Oldrich (Csehország), Kalinovich Konstantin (Ukrajna), Ondreicha Karol (Szlovákia), Penkov Edward (Bulgária), Richter Marina (Csehország), Werner Josef (Németország).

A kiállító gyűjtők névsorát 2007/4. számunkban közzeltük Horváth Hilda tollából.

A múzeum nemes támogatók bevonásával 2008. április 12-én a kiállítás keretében jótékonsági akciót rendezett, amelynek célja az volt, hogy a művészek által felajánlott képeiket árverésre bocsátották és annak bevételét nemes célra: a múzeum gyűjteményében lévő két ritkaság számba menő zongorát, egyik az 1800-as évekből származó ERARD, amilyen Haydn játszott, a másik az 1898-ban készült PLEYEL, amelyen Chopin művei csendültek fel, felújíthassák.

Az árverés előtt Szilasi Alex zongoraművész bemutatta és megszólaltatta a múzeum Pleyel zongoráját.

A nemes cél – a jótékonsági árverés a zongora restaurálására – megkívánja, hogy a képeket felajánló művészeket is megismerjük: Nádler István, Dráher János, Szépfalvi Ágnes, Schéffer Anna, Kun Éva, Bak Imre, Soós Tamás, Mulasics László, Haraszy István, Haraszy Zsófia, Jermakov Katalin Tóth Zoltán, Smetana Ágnes, és a felajánló képzőművészek: Szemereki Teréz, Fehér László, Klimó Károly, Barabás Márton, Fehér László.

Az árverés sikeres volt, amiért köszönetét fejezte ki a múzeum a mecénásoknak, a kiállítóknak és a szervezőknek.

Mi külön köszönetünket fejezzük ki *Dr. Horváth Hilda* muzeológusnak (szakmai koncepció/projektvezetés), hogy a KBK tagjai is részt vehettek ezen a nagyszerű kiállításon.

Mayer József

SZLOVÉNIÁBAN dr. prof. *Rajko Pavlovec*, a szlovén egyesület titkára két helyen is állított ki gyűjteményéből. Az egyik Logatec városában, míg a másik a kromberki Vármúzeumban volt. Szintén Logatecban volt Salamon Árpádnak, egyesületünk tagjának önálló kiállítása, ahol csak irodalommal, könyvtárakkal és írókkal foglalkozó ex libriseit állította ki. Ezek között magyar vonatkozásúak is voltak.

Egy celjei galéria kisgrafikát készítő magyar művészeket hívott meg. Egyheti ott létük alatt (vagy akár már előbb is) 6-6 lemez elkészítése után 24-24 nyomatot kell leadniuk. A metszetek nagysága max. 15×10 cm lehet. Az idén a következő

magyar grafikusok kaptak meghívást: László János, Tamus István, Szepessy Béla Szilágyi Imre valamint e sorok írója.

Salamon Árpád

Az ÚJ EMBER hetilapban (2008. június 8.) hosszabb és igen alapos cikk emlékezik meg Dalos László tollából Fery Antal grafikusművészről A százesztendő címmel.

FELHÍVÁS

A készülő Széchenyi katalógus összeállításához kérem a tisztelt gyűjtőársadalom segítségét.

Vajer Lajos, majd Rózsa Gyula összeállította a Széchenyi Istvánról készült ábrázolások – festmények, metszetek, nyomatok – sorát 1900-ig. A munkának lenne folytatása a grafikai lapok, illusztrációk, karikatúrák képeinek, adatainak összegyűjtése, közzlése a képek méretétől függetlenül.

A második részben a gyűjtési kör kiterjed Széchenyi munkássága, vele kapcsolatba hozható tevékenység ábrázolására.

A lapokat megvásárolnám, örömmel vennék jó minőségű másolatot, mely közölhető.

Minden segítséget előre is köszönettel veszek.

Egervölgyi Dezső, 8420 Zirc, Alkotmány u. 33/B.

LAPSZEMLE

A Helsinkiben megjelenő EXLIBRIS UUTISET 109. számában megemlékeznek a finn egyesület nemrég elhunyt tiszteletbeli elnökéről. *Matti Verho* (1925-2007) az Egyesült Államokban vesztette életét, amikor ott élő leányát meglátogatta. Hivatása szerint nyomdász volt, aki korán tagja lett a finn exlibris-egyesületnek. Tevékenyen vett részt a finn ex libris történetét megörökítő katalógus összeállításában. Az általa készített 23 ex librisről a lap következő számában közöltek méltatást.

Egy további írás az ógermán rovásírást, runákat tartalmazó kövek kisgrafikai ábrázolásáról szól 9 illusztráció kíséretében. A szerző szerint 2000 évvel ezelőtt Itáliában tűnt fel ez az írásmód, Európa északi országaiban a XIX. századig volt használatban. – Figyelemre méltó a lapnak az a cikke is, mely gumi-bélyegzők ex librisként történő felhasználását hozza szóba.

Végül egy gyűjtő hozzászólásában azt panaszolja, hogy az ex libriseket tartalmazó csere-levelek gyakran válasz nélkül maradnak és csak kivételes esetben keresik fel gyűjtők egymás gyűjteményét.

Az előbbieken említett finn lap 110. száma köszönti a 60 éves *Lembit Löhmus* észt grafikust, akinek munkássága a magyar gyűjtők körében is ismert. Ebben a folyóiratban először jelent meg külföldi lapszemle, mely – feltehetőleg a mi példánk nyomán is – szinte valamennyi szaklapban megtalálható már. Az említett szám lapunk tavalyi 3. számát ismerteti.

A szlovén OBVESTILA 176. száma beszámol *Salamon Árpád és Heda* kiállításáról, melyet a Postumia melletti Laze helységben rendeztek. – Városuk, Komenda Most neve már többször szerepelt lapszemléinkben. A múlt gyakorlatát folytatva ismét megrendezték a gyermek-exlibrisek kiállítását.

A dán EXLIBIBRIS NYT 2008/1 számában *Klaus Rödel* a 2008-as esztendő beköszöntébe alkalmából készült, legsikerültebb grafikákból 9 darabot méltat, képeik közlésével. Köztük láttuk *Vén Zoltán* egyik újabb metszetének képét, mely „az alagút végét” ígéri. Képe előző számunkban látható.

A másik dán folyóirat, a NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 2008/1. száma mindössze két cikket tartalmaz. Az első a Prágában elhunyt cseh grafikusról, *Jaroslav Kaiser*-ről (1919-2006) szól. Kisgrafikai műveinek száma 244, ezek főként színes szerigráfiák (szitanyomatok). A második cikk egy most felfedezett német tehetségről szól. Közölt fényképe alapján csinosnak mondható hölgyünk neve *Susanne Theumer*. 1975-ben született és 1993-ban szerezte diplomáját Hallében. Alkotásjegyzéke 30 lapból áll, ezek technikáját nem közölték. Feltehetően rézmetszetein szálkás, könnyed vonalakkal megrajzolt alakok láthatók. Képben is bemutatott 11 alkotása nagyon emlékeztet Stettner Bélánk szikár modelljeire.

A NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 2008/2. számának első cikke a Pekingben rendezendő kongresszusról szól. Szerzője megemlíti, hogy ez lesz a harmadik olyan kisgrafikai találkozó melyet Európán kívül rendeznek, az 1992-es saporói és a 2000-ben Bostonban rendezett F.I.S.A.E. kongresszus óta. Az írás szerint e sorban a negyediket ugyancsak Európán kívül rendezik, ugyanis Ankara Törökország közepén, Ázsiában fekszik.

Klaus Rödel 15 oldalas cikke teszi ki a lap majdnem teljes terjedelmét. A neves dán szakíró számba veszi a 2007-ben Lengyelországban megrendezett jelentős kiállításokat. A közel 40 színes illusztrációt is tartalmazó írás a Malbork, Gliwice, és Ostrov Wielkopolski városokban bemutatott anyagról szól. A képek szerint igen színvonalasnak tekinthető tárlatokról némi mélabúval említi meg a szerző, hogy ezekre a jól sikerült rendezvényekre olyan időben került sor, amikor hazája, Dánia egyesülete az életben maradásért küzd. A kiadvány képei között szerepel *Vén Zoltán* „Leiter Jakob” c. metszete is a malborki tárlatról.

A THE NIPPONEXLIBRIS ASSOCIATION NEWSLETTER 142. száma a Sanghaiban létesült LU XUN MŰZEUM exlibris gyűjteményét ismerteti. A névadó 1930 körül kezdett gyűjteni, főként fametszeteket. Ezekkel kívánta népszerűsíteni a gyűjtést. Szerinte ugyanis a könyvjegyek „békés fegyverek a tanulatlan nép politikai forradalmához”. Az itt őrzött grafikák számát nem közlik, de 6 fénykép mutatja az épületet és a művek tárolási módját. *Haran* úr a japán egyesület elnöke volt egy ideig. Nevéhez fontos kiadvány fűződik. Ő állította össze azt a kézikönyvet, mely az ex librisről náluk megjelent könyveket és cikkeket foglalja össze. Gyűjteményét egy könyvtárra hagyta. Ebben kiemelkedő jelentőségű a pillangókat ábrázoló kisgrafikák gyűjteménye. Ezekből tucatnyinak képét is közlik.

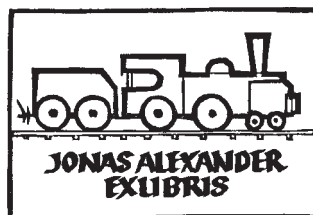
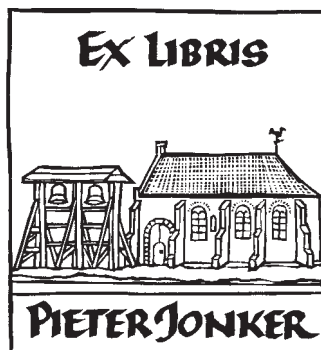

A Bécsben megjelenő MITTEILUNGEN DER Ö.E.G. 2008/1. száma vezércikkben köszönti a 90 esztendő *Rudolf Tothot*. Az osztrák Nemzeti Bank acélmetsző művésze 45 éven át dolgozott a bankjegynyomdában. Emellett 197 bélyeg készítése is fűződik nevéhez. A professzor jelenleg Bécs egyik kerületében, Grinzingben tölti nyugdíjas éveit.

A tübingiai Burgk múzeumában rendezték meg decemberben *Ottmar Premstaller* életmű kiállítását. „A német nyelvterület legismertebb exlibris művésze” eddig 830 könyvjegyet

készített. Alkotásjegyzékében összesen 1073 mű szerepel. A várbeli lovagteremben 500 olyan ex librist is kiállítottak, melyek az osztrák egyesület egykori elnöke nevére készültek.

**PH-DR. ING.-IVO PROKOP
EX LIBRIS**

Ottmar Premstaller linómetszetei, X3

2007-ben ünnepelte 90 éves fennállását a Václav Hollárról elnevezett grafikai társaság, melyet Csehországban alapítottak a nagy grafikus emlékének ápolására. Szellemében a grafikus-utánpótlás több nemzedéke nőtt fel. A főként cseh művészek részvételével működő egyesület alapítása óta mintegy 150 egyéni és kollektív kiállítást rendezett. A kommunista éra alatt hallgatásra volt kényszerítve, de 1989 óta mintegy 160 taggal működik a művészi nyomtatott grafika e patinás társasága.

A korábbi főszerkesztő nyugalomba vonulása után új, pompás köntösben, 50 oldalnyi terjedelemmel, *Karl Vissers* szerkesztésében jelent meg BOOKMERK 25. száma. Első írásából megtudjuk, hogy a belga egyesület fennállásának 50. évfordulóját ez év áprilisában ünneplik meg. Egy további cikk az előző főszerkesztő, *Luc Van den Briele* életpályáját ismerteti, öt leg szebb könyvjegyének színesben történő közlésével. A továbbiakban több belga grafikus bemutatása található, néhány pompás, színes kép kíséretében (Itt említjük meg azt az örömdetes tényt, hogy egyre több kisgrafikai szaklap jelenik meg színes illusztrációkkal. Talán egyszer általános lesz ez a gyakorlat, amikor már azt kell lapszemlénkben szóvá tenni, amikor csak fekete-fehér képek érzékeltetik a valóban színpompás grafikákat.)

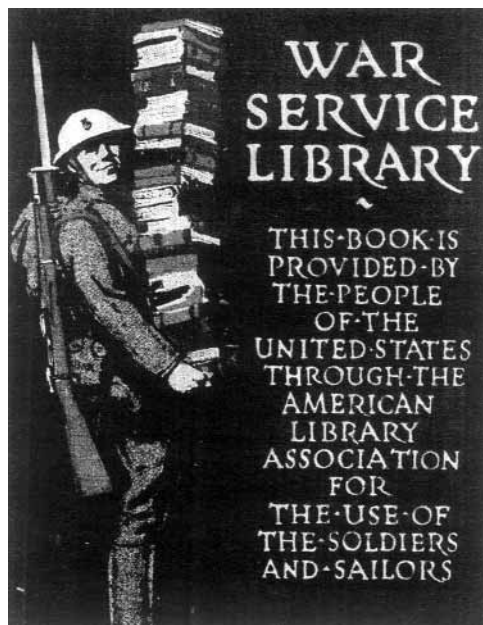
Huszonöt könyvjegy színes fényképét is tartalmazza a MITTEILUNGEN DER D.E.G. című német folyóirat 2008/1. száma. Hírvonatukból megtudtuk, hogy a Goethe emlékére

készült kisgrafikából kiállítás nyílt Kronach város zsinagógájában. Tizenhárom ország 43 alkotójának 285 lapját állították ki abból az alkalomból, hogy Goethe 210 évvel ezelőtt, olaszországi utazása után látogatott el a városba. A bemutatott grafikák a költő fejedelem arcképe mellett számos művét idézték. A legtöbb közöttük a Faust-illusztráció.

A svájci SELCEXPRESS 71. száma arról ír, hogy Marx 160 évvel ezelőtt fejezte be a Tőke c. könyvét, mely a kommunizmus katekizmusa lett. Egyidejűleg közlik egy olyan könyvjegye képét, melyet a hírhedtté vált könyv bevezető soraira nyomtatnak. (Ezekkel a mondatokkal fenyegette meg a szerző Európát, ígért kísértetével.) Egy botjára támaszkodó, görnyedt öregember árnyképe magára Marxra, vagy csödbement elméletére utalhat a képen. Ezek után milyen színű lehet a szellemes, ironikus exlibris szövege? Természetesen: fekete, vörös színbe borítva!

A Feketeerdő lábánál, a Rajna partján fekvő Walshut öt éve otthona *Marianne Kalt* cikkírónak, aki elragadtatással mondja el, mennyi neves személyiség élt itt vagy a környéken. Cikkét követően több írás foglalkozik a vidék történetével, kultúrájának emlékeivel. – Egy további cikk témája a húsvéti tojás, annak humoros ábrázolásai, a szokásos ünnepi jókívánságok tükrében. – A lap bemutat egy olyan ex librist, mely átélte a Titanic 1912-ben történt katasztrófáját. Tulajdonosa a hajót építtető vállalkozó testvére volt. A könyvjegyet egy bőröndben találták, melyet az elsüllyedt hajó roncsaiból mentettek ki. A címeres, mélynyomású grafika reprodukálásáról lemondunk, annak sötét tónusa miatt.

A cseh gyűjtők KNIŽNI ZNAČKA c. folyóiratának 1/2008. száma közli az itt bemutatott, érdekes könyvjegyet. A kisgrafikával azokat a köteteket jelölték meg, melyeket az USA népe a háború idején az állami könyvtárak közvetítésével a katonák és tengerészek számára biztosított. Az ex libris technikájáról nem történt említés.

Egy cikkük hírt ad a lengyelországi Ostrov Wielkopolski-ban kiírt kisgrafikai pályázatról. Az immár hagyományossá vált versengésben 40 ország 372 művésze vett részt. közülük 332-nek alkotásait fogadta el a zsűri. A cseh művészek közül *Jiri Brázda* és *Pavel Hlavaty* alkotásait díjazták.

A Brünn városban rendezett tárlatok sorában immár a harmadik exlibris-kiállításra került sor a közelmúltban. Az 1945 és 1980 évek közötti cseh ex librisek bemutatóján 16 kiválasztott alkotó műveit láthatta a közönség.

A Cseh Exlibris Társaság ez évi kongresszusát *Chrudim 2008* címmel október 10-én tartják meg. A háromnapos rendezvényre június 30-ig lehetett jelentkezni

(a Lapszemlét szerkesztette: Soós Imre)

KÖNYVESPOLC

LENKEY ISTVÁN:

VEZETŐ A PUTNOKI KIÁLLÍTÁSHOZ

A Sajó völgyében, a szlovák határ közelében fekvő Putnok város közönsége májusban figyelemreméltó tárlatnak lehetett tanúja. Az ottani Holló László Galériában kisgrafikai kiállítás nyílt dr. Lenkey István gyűjteményéből. A fiatal korát Putnokon töltő, jelenleg Mohácson élő kultúrtörténész a KBK vezetőségének tagja és lapunk munkatársa is. Így érthető az ügyszeretet és szakszerűség, mellyel az alkalomra készült kiállítási vezetőt összeállította.

Több mint negyven magyar művész kisgrafikája szerepelt a kiállításon. A legtöbb mű, mintegy 30 fametszet, *Fery Antal* munkásságát képviselte. Szerepeltetése annál is inkább indokolt, mert a néhai mester két és félezer darabos fametszet-életműve hozzájárult a magyar kisgrafika nemzetközi jó hírnevéhez. A művek száma szerinti sorrendben öt követi *Nagy László Lázár* és *Diskay Lenke* anyaga. Jelentős darabszámmal szerepelt még a kiállításon *Paulovics László* és *Várkonyi Károly* is.

A művek felsorolása tartalmazza az azokon szereplő szöveget, a lap tulajdonosának nevét, a kisgrafika méretét és az alkalmazott technikát. Ez utóbbi adattal kapcsolatban kifogásoljuk, hogy az nem a világszerte alkalmazott módon történik. Az exlibris-egyesületek nemzetközi szervezete, a F.I.S.A.E. szabályzata szerint ugyanis X2-vel kell jelölni a fametszetet, C3-mal a rézkarcot. (A betű és a szám tehát azonos nagyságú.) A putnoki kiadvány a legfontosabb adatot, a metszet minőségét jelentő számjegyet a betű lábához biggyesztett, bolha nagyságú számmal jelöli. A kicsi számok nehezen olvashatók, alkalmazásuk hiba volt. Ezt a nyomdászai leleményt nem szabad követni, el kell felejtetni!

Örömmel tapasztaltuk, hogy az ízléses kiállítású, 20 oldalas kiadvány a mohácsi Hegyi Beszédeselek Baráti Társasága füzet-sorozatának immár a kilencedik egysége. Korábbi kiadványaik is eljutottak hozzánk, ismertetésük megtalálható lapunk korábbi számaiban. A dr. Imolay Lenkey István által összeállított, szerkesztett mostani számot annál is inkább szívesen fogadjuk, mert ez Putnokra vitte a kisgrafika jó hírét, olyan tájra, ahol a polgárok körében nem mindennapos vendég a kisgrafika.

Soós Imre

Fabian Péter grafikája (2004)

Fabian Péter 2004

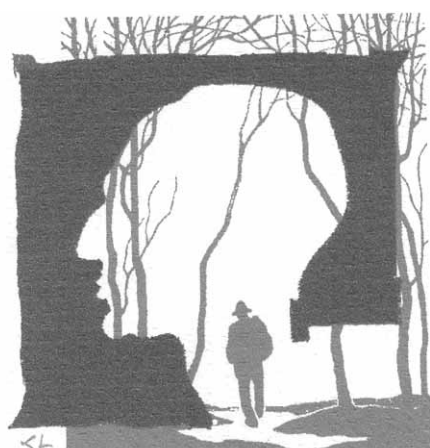
PÁLYÁZAT

Ex libris pályázatot hirdet a belga Saint Nikolaas Exlibris-centruma. Téma: A KÖNYV és/vagy SZENT MIKLÓS. Minden kisméretű grafikát elfogadnak. Beküldési határidő: 2008. november 1.

Részletek megtudhatók a német, angol vagy francia nyelven megjelent kiírásból. A művek beküldéséhez formanyomtatványt kell felhasználni. A szükséges információk letölthetők a www.Sint-Niklaas.be honlapról. A megfelelő nyelv megadása után a részletek titkárunktól is igényelhető.

Solyom Sándor linómetszete, X3 (2007)

IN MEMORIAM BALOGH ISTVÁN

Nagyvárad
1890 - 1956

[Signature]

Kerékgyártó László, CAD (2008)

KIÁLLÍTÁSI FELHÍVÁS

A fennállásának jövőre ötvenedik évfordulóját ünneplő egyesületünk több kiállítással kíván megemlékezni erről a jeles eseményről. A tervek szerint kiállítanánk a korábbi jubileumi tárlatot (amely Békés után még további négy helyszínen volt látható), valamint az Artotékával közösen meghirdetett Szent László pályázat anyagát.

Külön az ötvenedik évfordulóra hirdetjük meg tagtársaink részére azt a grafikai felhívást, amely anyagából állítanánk össze a harmadik kiállítást. Beadható minden olyan ex libris, emléklap és kisgrafika, amely a hagyományosan elfogadott sokszorosító grafikai technikákkal, valamint számítógépes eljárással készül, kizárva az egyedi grafikai műveket és fénymásolással előállított lapokat.

Legnagyobb méretek nem haladhatják meg a 15×15 centimétert. A grafikának tartalmaznia kell „KBK 1959-2009” feliratot, és két példányban kérjük elküldeni titkárunk, Palásthy Lajos címére: 1538 Budapest, Pf. 519. A borítékra kérjük ráírni: KBK – 50. Beérkezési határidő: 2009. január 30.

Gyűjtőtársainktól is várunk olyan lapokat, amelyekkel a körünkben már eltávozott művésztársainkra emlékezhetünk. A borítékra ebben az esetben is kérjük ráírni a „KBK – 50” feliratot, valamint ha lehetséges, itt is két példányt kérünk azért, hogy lehetőségek szerint elnyert pályázatokból katalógust készíthessünk erre az alkalomra. A beadott művek az egyesület tulajdonában maradnak lehetőség szerinti további bemutatás céljából.

Imets László fametszete, X2 (2007)

SUMMARY

Mátyás Sárközi: Congratulations to János Kass
 Congratulating the octogenarian artist at Koller Gallery.

Zoltán Vén's Laudation

Gives a biography of the artist

Imre Soós: Fine Artists and Their Works on Antal Fery's Bookplates

Describes his representational art.

József Zenei: A World-famous Artist of Miniature Books has Passed Away

The author remembers the late Károly Andruskó.

József Zenei: Anna Meskó, In Memoriam

Describes life of the late teacher who designed a number of ex-libris works.

Imre Soós: On a Mysterious Small Print

Presenting a bookplate created for an unknown person by Antal Fery.

Imre Soós: A Maori Girl in Front of the Notre Dame de Paris
 Appreciates Zoltán Vén's engraving for Alma Petz.

Imre Soós: Bildende Künstler und ihre Werke auf Kleingraphiken von Antal Fery

Die Beschreibung der Darstellungen.

József Zenei: Der weltberühmte Hersteller von Mini-Büchern ist gestorben

Der Autor gedenkt von dem verstorbenen Károly Andruskó.

József Zenei: In memoriam Anna Meskó

Die Darstellung des Lebens der vor kurzem verstorbenen Lehrerin, die viele Ex Libris zeichnete.

Imre Soós: Über eine rätselhafte Kleingraphik

Es handelt sich um ein Ex Libris, wovon wir nicht wissen, wem angefertigt wurde.

Imre Soós: Ein Maori Mädchen vor der Notre Dame

Der für Alma Petz angefertigte Kupferstich von Zoltán Vén wird vom Autor dargestellt.

Nachrichten – Presseschau – Bücherregale

Bálint Ferenc munkája, C3/C5 (2008)

AUSZUG

Mátyás Sárközi: Begrüssung von János Kass

Der 80 jährige Künstler wurde in der Galerie Koller begrüsst.

Laudatio von Zoltán Vén (János Kass)

Es wird der Lebenslauf des Künstlers dargestellt.

Petry Béla (USA) grafikája

RESUMÉ

En premier lieu nous publions la salutation de *Mátyás Sárközi*, retenti dans la Galerie Koller, à l'occasion du 80ème anniversaire de *János Kass*.

La laudation publiée de *Zoltán Vén* fait connaître la carrière artistique du grand artiste, âgé de 80 ans.

Dans son article *Imre Soós* écrit sur telles xylographies d'*Antal Fery* qui représentent les créations et portraits des artistes hongrois.

Nous publions la commémoration de *József Zenei* sur le créateur des mini-livres, *Károly Andruskó*, décédé depuis peu. Pareillement il écrit sur l'art d'*Anna Mesko*, qui créé à la fleur de son âge plusieurs ex libris.

Imre Soós publie une petite gravure d'*Antal Fery*, dont le propriétaire n'est pas connu. Nous acceptons volontiers la solution de cet énigme.

Imre Soós présente un ex libris amusé de *Zoltán Vén*. Sur cette petite gravure on voit une fille maori de Gauguin devant la Notre Dame de Paris.

Rubriques ultérieures: Nouvelles, Revue de Presse, Bibliophilie.